

Lissabonfördraget

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet har berett de övriga utskotten tillfälle att avge yttrande över proposition 2007/08:168 Lissabonfördraget, de motioner som väckts med anledning av propositionen och de motioner från allmänna motionstiden 2008 som kommer att ingå i ärendet, allt i de delar de berör respektive utskotts beredningsområde.

Arbetsmarknadsutskottets yttrande inriktas främst på frågor som tas upp i motioner och som gäller hur Sverige bör förhålla sig med anledning av ett antal domar i EG-domstolen.

Motionerna är 2008/09:U1 (s), 2008/09:U2 yrkandena 1 och 2 (v), 2008/09:U4 yrkandena 14, 27 och 28 (mp), 2008/09:U258 (s), 2008/09:A345 yrkandena 2 och 3 (v) och 2008/09:A387 yrkandena 3–6 (s). De refereras i fortsättningen utan årtal.

Utskottets överväganden

Lissabonfördraget innehåller bara i begränsad omfattning ändringar som direkt rör arbetsmarknadsutskottets beredningsområde. Nedan redovisas under skilda rubriker de delar av propositionen som har beröring med beredningsområdet. Därefter redovisas motionerna. Utskottets ställningstagande görs i ett sammanhang.

Propositionen

Stadgan om de grundläggande rättigheterna och grundläggande värden m.m.

EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna blir rättsligt bindande. Unionen ska även ansluta sig till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som medlemsstaterna redan är anslutna till. Tillsammans säkerställer de att unionen fullt ut respekterar de grundläggande rättigheterna.

Unionens grundläggande värden ska innefatta respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna. Bland de grundläggande värdena ska också finnas jämställdhet mellan kvinnor och män respektive full sysselsättning.

Generellt ska gälla att unionen vid fastställandet och genomförandet av sin politik och verksamhet ska beakta de krav som är förknippade med främjande av hög sysselsättning, garantier för ett fullgott socialt skydd, kampen mot social utestängning samt en hög utbildningsnivå och en hög hälsoskyddsnivå för människor. Denna horisontella bestämmelse om socialt skydd är ny men motsvarar i huvudsak nuvarande målsättningar för unionens socialpolitik.

Sysselsättning och Socialpolitik

Sysselsättning och Socialpolitik, dvs. förutom socialpolitik i mer traditionell mening områden som arbetsrätt, arbetsmiljö och jämställdhet mellan kvinnor och män, finns redan som politikområden i det gällande EG-fördraget. Lissabonfördraget innebär inte några ändringar innehållsmässigt för politikområdet Sysselsättning. När det gäller Socialpolitik införs en ny bestämmelse som erkänner betydelsen av arbetsmarknadens parter och den sociala dialogen på unionsnivå. Unionen ska erkänna och främja arbetsmarknadsparternas betydelse på unionsnivå och då ta hänsyn till skillnaderna i de nationella systemen. Unionen ska även underlätta dialogen mellan arbetsmarknadens parter med respekt för deras självständighet. – Avtal som ingås mellan arbetsmarknadens parter på unionsnivå kan enligt nuvarande bestämmelser, i frågor som omfattas av artikel 137 i EG-för-

draget, på parternas begäran genomförs genom ett beslut av rådet. Genom Lissabonfördraget införs en bestämmelse om att Europaparlamentet ska underrättas vid ett sådant genomförande av avtal som ingås på unionsnivå. I nuvarande artikel 137.3 i EG-fördraget tillförsäkras att arbetsmarknadens parter på nationell nivå kan ges i uppgift att genomföra direktiv som antagits med stöd av artikel 137.2. Genom Lissabonfördraget tydliggörs att arbetsmarknadens parter på nationell nivå även kan ges möjlighet att genomföra ett beslut av rådet som har antagits med stöd av artikel 139.

Den öppna samordningsmetoden

Samordning av nationell politik inom unionen, den s.k. öppna samordningsmetoden, innebär att medlemsstaterna kan samordna nationell politik genom gemensamma mål och utvärdering och genom att samverka i övrigt i syfte att uppnå unionens mål. Sysselsättningsområdet är ett av de områden där den öppna samordningsmetoden har kommit att utvecklas mest. Det införs ingen allmän klausul om den öppna samordningsmetoden. I stället blir samordningsmetoder som påminner om den öppna samordningsmetoden fördragsfästa inom fyra särskilda politikområden, däribland Socialpolitik.

Motionerna

Socialdemokraternas motion U1 (delvis) tar sikte på vad som bör beaktas på vissa fördragsområden sedan Lissabonfördraget trätt i kraft. Partiet anser att fördraget är ett viktigt steg på vägen till ett effektivare beslutsfattande inom EU. Man välkomnar att Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna blir en del av fördraget och rättsligt bindande för EU och dess institutioner och även för medlemsstaterna. Det innebär ett tydligare skydd för fackens rätt att vidta stridsåtgärder enligt nationella regler och att t.ex. hävda nationella kollektivavtal. Socialdemokraterna bedömer att det nya fördraget ökar möjligheterna att EG-domstolen i sina framtida beslut väger in de nya starkare skrivningarna. Med anledning av den senaste utvecklingen i EU vill partiet emellertid understryka vikten av att den juridiska maktutövningen står i samklang med den demokratiska maktutövningen. Juristernas frihet måste enligt Socialdemokraterna minska genom att det politiska inflyandet inom EU blir effektivare.

Partiet välkomnar också att det nya fördraget erkänner rollen för den sociala dialogen mellan arbetsmarknadens parter och att en ny övergripande social klausul införs. Detta bör förbättra balansen mellan den inre marknaden och den sociala dimensionen av EU-samarbetet. Partiet pekar också på det som anges i fördraget om att visa respekt för parternas självständighet och ta hänsyn till skillnaderna i nationella system. Detta är enligt Socialdemokraterna särskilt viktigt för länder vars arbetsmarknadsmodell bygger på kollektivavtal. Även andra brister rättas till genom

fördraget: Det blir möjligt att införliva EU-regler med kollektivavtal även när de har sitt ursprung i avtal mellan parterna. Europaparlamentet ska informeras när träffade partsavtal kommer att bli EU-regler.

Socialdemokraterna anser att den möjlighet som finns redan i dag att inrätta specialdomstolar i EU bör tas upp så snart fördraget är i kraft. Det är nödvändigt att EG-domstolen får tillräckliga kunskaper om arbetsrätt, vilket också är oundgängligt för att undvika ingrepp i de nationella systemen. I sammanhanget uppmärksammar partiet en ny regel som innebär att det ska ske en granskning i en särskild kommitté av de domare som föreslagits av medlemsstaterna.

Socialdemokraternas partimotion A387 från den allmänna motionstiden tar sin utgångspunkt i ett antal domar i EG-domstolen. I motionen finns förslag om vad som bör göras på nationell nivå (yrkandena 1 och 2, som är remitterade till AU) respektive på EU-nivå (yrkandena 3–6, som är remitterade till UU). En gemensam nämnare i målen är enligt motionen att företag försökt använda sig av EG-rättens bestämmelser om fri rörlighet för att konkurrera med lägre lönekostnader på den inre marknaden. Detta har enligt Socialdemokraterna skapat stor oro bland Sveriges och Europas löntagare. Inför beslutet om ratificering av Lissabonfördraget är det viktigt att denna oro inte sprider sig i en allmänt ökad misstro mot EU som skulle äventyra det breda stödet för ratificering. Socialdemokraterna ser en oroväckande ovilja hos regeringen att agera på EU-nivå. Lavaldomen och de andra domsluten berör hela den europeiska arbetsmarknaden och har skapat stor obalans i Europa, där den ekonomiska dimensionen ges företräde framför den sociala dimensionen och där löne- och anställningsvillkor blir ett konkurrensmedel. I enlighet med en rapport från Europaparlamentets sysselsättningsutskott bör EU anta ett socialt protokoll som ska klargöra balansen mellan på den ena sidan den fria rörligheten och på den andra sidan strejkrätten och rätten att teckna kollektivavtal; grundläggande rättigheter ska ha företräde framför ekonomiska intressen (yrkande 4). Utstationeringsdirektivet ska revideras och återigen göras till ett minimidirektiv (yrkande 3). Socialdemokraterna förutsätter att den svenska regeringen under Sveriges ordförandeskap tar initiativ till att lyfta in frågan om ett reviderat utstationeringsdirektiv och ett socialt protokoll på ministerrådets och Europeiska rådets möten. Regeringen måste handla snabbt och vid alla tillfällen som ges, oavsett om frågan står på den officiella agendan, i EU ta initiativ för att undanröja hotet om löne- och villkorsdumpning (yrkandena 5 och 6).

I den enskilda motionen U258 av *Ronny Olander m.fl. (s)* framförs ett liknande krav om en social klausul om fackliga rättigheter med hänvisning till Lavaldomen.

Vänsterpartiets utgångspunkt i motion U2 är att ratificeringsprocessen bör avbrytas med anledning av resultatet av Irlands folkomröstning om fördraget och att regeringen bör ta initiativ till vidare fördragsförhandlingar. Partiet anser att den svenska arbetsmarknadsmodellen satts under hård

press av EG-domstolen. Domen i Laval-målet innebär att låglönekonkurrens accepteras på den inre marknaden, medan fackliga stridsåtgärder för att kräva inhemska kollektivavtal betraktas som otillåtet marknadshinder. Att ett och samma arbete har olika pris beroende på vilken nationalitet de arbetande har strider mot själva grundidén med den svenska kollektivavtalsmodellen. Ytterligare domar i EG-domstolen under kort tid pekar enligt motionen i samma djupt oroväckande riktning; när konflikter uppstår mellan löntagarnas rättigheter och den fria rörligheten på den inre marknaden förlorar löntagarna. Partiet hänvisar till folkomröstningen om svenskt EU-medlemskap 1994 då frågan om den svenska kollektivavtalsmodellen var avgörande för hur många röstade. De ”garantier” för att den svenska arbetsmarknadsmodellen skulle kunna bestå som den dåvarande borgerliga regeringen skulle ha fått i medlemskapsförhandlingarna har tydligt visat sig inte ha något juridiskt värde. Vänsterpartiet anser att regeringen ska aktualisera löften från 1994 och kräva giltiga garantier för att kollektivavtalsmodellen inte ska kunna överprövas av den mycket politiska EG-domstolen. Enligt partiet finns det nu ett unikt tillfälle att få ett sådant undantag till stånd. Lissabonfördraget bör inte godkännas innan ett juridiskt bindande undantag för den svenska kollektivavtalsmodellen finns med (yrkandena 1 och 2). – Liknande synpunkter framförs i kommittémotion A345 (yrkande 3). I den motionen yrkas också att regeringen verkar för ett socialt protokoll för fackliga rättigheter i EU. Protokollet ska slå fast att nationellt och internationellt erkända fackliga rättigheter inte ska kunna olagligförklaras av EG-domstolen (yrkande 2).

Miljöpartiet framför i motion U4 att det är helt centralt att före riksdagsbehandlingen av Lissabonfördraget få besked från den svenska Lavalutredningen om det kan behövas ett juridiskt bindande protokoll med garantier för att säkerställa att den svenska modellen med kollektivavtalslösningar inte ska kunna överprövas av EG-domstolen. Partiet betraktar det inte alls som säkert att stadgan med grundläggande fackliga rättigheter kan tolkas som en garant för fackliga rättigheter i EU och därmed också för ”den svenska modellen” med kollektivavtal. Inte heller andra delar i Lissabonfördraget ger något ytterligare skydd för strejkrätt eller mot social dumpning. Det är enligt Miljöpartiet politiskt mycket svårt att ändra på EU:s grundläggande regler om frihet för tjänster. I avvaktan på att det kan ske är det enklare att ändra de svenska lagar som genomfört EU-direktiven och i EU kräva förändringar av direktiven (yrkandena 27 och 28). – I motionen begärs också ett tillkännagivande om den öppna samordningsmetoden. Partiet anser att metoden är positiv eftersom den bygger på mellanstatligt samarbete och utbyte av goda erfarenheter för att nå gemensamt uppsatta målsättningar. Partiet vill dock uppmärksamma att det finns krafter i EU som vill skärpa samordningsmetoden så att den på sikt blir ett sätt att harmonisera lagstiftning bakvägen. Sverige måste klart och tydligt agera för att den öppna samordningsmetoden inte blir en metod att överta behörigheten från medlemsstaterna (yrkande 14).

Utskottets ställningstagande

Allmänna synpunkter på Lissabonfördraget m.m.

Utskottet ser stora fördelar med Lissabonfördraget. EU blir mer öppet och effektivt. Dess värden och målsättningar moderniseras, samtidigt som dess uppdrag avgränsas och beskrivs på ett bättre sätt än hittills. I samverkan med andra europeiska länder kan Sverige agera effektivt i gränsöverskridande frågor. Ökad rörlighet, konkurrenskraft, sysselsättning och hållbar utveckling är viktiga uppgifter för unionen och av stor betydelse för vårt land. Genom medlemskapet i EU får Sverige ett långt större inflytande på den globala nivån än vad vi förmår på egen hand. Som sägs i propositionen ska Sverige därför tillhöra kärnan i EU.

Den ökade rörligheten ska ses som något positivt. Sverige bör bejaka en öppnare arbetsmarknad. Inte minst med tanke på vår åldrande befolkning kommer vi att vara i behov av att människor från andra länder vill arbeta i vårt land. Steg som tas för att underlätta den fria rörligheten för arbetskraften är därför välkomna. Farhågorna för massiv social dumpning och s.k. social turism i samband med EU:s utvidgning visade sig vara felaktiga. Utskottet kan i det sammanhanget notera att många valt att flytta till ett land utanför EU, Norge, som har en hög lönenivå.

Utskottet vill inledningsvis också markera att frågor som rör arbetsmarknaden i första hand ska hanteras av medlemsstaterna och deras domstolar. Sverige ska självklart liksom alla andra medlemsstater genomföra unionens lagstiftning korrekt. EG-rätten ska fullt ut respekteras. Om EG-domstolen har invändningar mot det sätt på vilket en medlemsstat genomfört denna lagstiftning är det därför i första hand den enskilda medlemsstatens ansvar att finna lösningar som kan godtas.

Utskottet återkommer till det förslag som väckts i motioner om att avbryta ratificeringsprocessen.

Stadgan om grundläggande rättigheter och grundläggande värden m.m.

Utskottet välkomnar att EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna blir rättsligt bindande. Även om detta inte innebär något annat än en kodifiering av vad som redan gäller blir rättighetsskyddet mera synligt. Som sägs i propositionen blir det tydligt för såväl medborgare, myndigheter som domstolar vilka rättigheter medborgarna har. Utskottet återkommer till detta nedan.

Utskottet välkomnar också den nya artikeln om unionens grundläggande värden och dess syfte att understryka de värden som förenar medlemsstaterna. Mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män kommer därmed att vara grundvalar som unionen ska vila på.

Utskottet är också positivt till den nya artikel som ska säkerställa samstämmighet mellan politik och verksamhet. Vissa bestämmelser ska beaktas eller respekteras i hela unionens verksamhet. Dit hör bestämmelser om jämställdhet mellan kvinnor och män, socialt skydd och bekämpande av diskriminering. Vissa bestämmelser som tidigare varit tillämpliga endast i gemenskapsrätten får giltighet för unionens samlade verksamhet. Det gäller bl.a. åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning.

Sysselsättning och Socialpolitik

Utskottet välkomnar den bestämmelse som innebär att unionen ska erkänna och främja arbetsmarknadsparternas betydelse på unionsnivå och då ta hänsyn till skillnaderna i de nationella systemen. Utskottet är också positivt till att unionen ska underlätta dialogen mellan arbetsmarknadens parter med respekt för deras självständighet. Som sägs i propositionen innebär Lissabonfördraget ett tydligt erkännande och bekräftande av den betydelse som arbetsmarknadens parter och den sociala dialogen har på unionsnivå.

Den öppna samordningsmetoden

Miljöpartiet är som framgått i och för sig positivt till den öppna samordningsmetoden men anser att Sverige måste agera för att metoden blir ett sätt att överta behörigheten från medlemsstaterna.

Utskottet har ingen annan uppfattning än Miljöpartiet när det gäller metoden som sådan. Som sägs i propositionen förutsätter den en väl fungerande nationell konsultation och samordning, inte minst med den regionala och lokala nivån och med arbetsmarknadens parter.

Med anledning av motionens farhågor finns det enligt utskottet skäl att understryka att åtgärder på detta område är av kompletterande karaktär. De syftar inte till att harmonisera nationella system eller medlemsstaternas lagstiftning, vilket också framhålls i propositionen. Något tillkännagivande till regeringen om den saken kan därför inte anses nödvändigt. Motion U4 yrkande 14 (mp) bör därför avstyrkas.

Kollektivavtal, fackliga stridsåtgärder, utstationeringsdirektivet och EG-domstolen m.m.

Bakgrund

Det s.k. Lavalmålet har sin upprinnelse i stridsåtgärder som vidtogs mot ett lettiskt bolag som hyrde ut arbetskraft från Lettland till företag som bedriver verksamhet i Sverige. Ett sådant företag bedrev en entreprenad som avsåg ett skolbygge i Vaxholm. Laval hyrde ut arbetskraft till detta företag. Laval stämde arbetstagarorganisationerna till Arbetsdomstolen (AD) med påståendet att stridsåtgärderna stred mot EG-rätten. Sedan AD

begärt förhandsavgörande meddelade EG-domstolen dom den 18 december 2007 (mål C-341/05). EG-domstolen fann att de aktuella stridsåtgärderna och den s.k. lex Britannia, som utgörs av ett antal paragrafer i medbestämmandelagen, inte var förenliga med gemenskapsrätten eftersom de utgjorde en begränsning av friheten att tillhandahålla tjänster. Detta kunde inte motiveras med hänvisning till allmänintresset att skydda arbetstagarna. I fråga om utstationeringsdirektivet, direktiv 96/71, som genomförts i Sverige genom lagen (1996:678) om utstationering av arbetstagare, konstaterade domstolen att direktivet inte ger värdlandet möjlighet att kräva att arbets- och anställningsvillkor iakttas som går utöver de tvingande reglerna för minimiskydd. Domstolen slog fast att rätten att vidta fackliga stridsåtgärder ska erkännas som en grundläggande rättighet som utgör en integrerad del av de allmänna principerna för gemenskapsrätten, men att utövandet av denna rättighet kan underkastas vissa begränsningar. Rätten till stridsåtgärder kan göra det mindre lockande och också svårare för dessa företag att utföra arbeten i Sverige och blir därmed en inskränkning i friheten att tillhandahålla tjänster. Vad gäller lex Britannia uttalade domstolen att dessa regler innebär diskriminering av utstationerade företag. – AD har ännu inte slutligt avgjort målet.

I april 2008 tillsatte regeringen en särskild utredare, generaldirektören vid Medlingsinstitutet Claes Stråth, med uppdraget att lämna förslag till sådana förändringar i svensk lagstiftning som behövs till följd av EG-domstolens förhandsavgörande (dir. 2008:38). Utgångspunkten för utredarens överväganden och förslag är enligt direktiven att den svenska arbetsmarknadsmodellen i så stor utsträckning som möjligt ska kunna tillämpas i förhållande till arbetstagare som utstationerats till Sverige från ett annat land. Enligt utredningsdirektiven måste samtidigt EG-rätten respekteras fullt ut. – Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 15 december 2008.

Ställningstagande

EG-domstolens dom i Laval-målet rör en politiskt viktig, intressant och rättsligt komplicerad fråga. Arbetsmarknadsutskottet höll i januari i år ett särskilt sammanträde med företrädare för arbetsmarknadens parter och arbetsrättslig expertis för att belysa domen och dess konsekvenser. Domen avser centrala regler inom arbetsrätten som har stor betydelse för förhållandena på arbetsmarknaden.

Domen innebär att viktiga principer bekräftas. Den svenska kollektivavtalsmodellen, inklusive rätten till stridsåtgärder mot arbetsgivare från en annan medlemsstat, är förenlig med EG-rätten. För arbetsmarknadsutskottet är det viktigt att framhålla att domen i Laval-målet inte innebär slutet på den svenska modellen. Det blir inte fritt fram för lönedumping i Sverige. Det är fortfarande medlemsstaterna som bestämmer löner inom ramen för den kärna av tvingande regler för minimiskydd som värdlandet ska tillämpa enligt utstationeringsdirektivet. Det kan ske genom kollektivavtal, förutsatt att avtalen uppfyller de krav på transparens och förutsägbarhet

som ställs i utstationeringsdirektivet. Det gäller nu att Sverige kan finna en tillfredsställande lösning som gör att den svenska modellen fungerar lika bra också i det nya rättsläge som uppkommit efter domen.

Den särskilde utredaren ska överväga vilka ändringar i svensk lagstiftning som kan behövas till följd av EG-domstolens dom. Utredarens arbete ska enligt direktiven ske i nära diskussion och samarbete med företrädare för arbetsmarknadens parter. Utgångspunkten för utredaren ska som framgått vara att den svenska arbetsmarknadsmodellen i så stor utsträckning som möjligt ska kunna tillämpas på arbetstagare som utstationerats till Sverige. Samtidigt måste EG-rätten fullt ut respekteras.

En diskussion förs på EU-nivå. Redan den 3 april 2008 antog kommissionen en rekommendation om ökat administrativt samarbete vid utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster (2008/C 85/01). Där sägs bl.a. att medlemsstaterna tydligt bör ange vilka arbets- och anställningsvillkor eller vilken del av lagstiftningen som ska tillämpas på utstationerade arbetstagare. Detta bör enligt utskottets mening kunna tolkas som att kommissionen ser denna metod som ett bättre alternativ än att revidera direktivet. Epscorådet uppmanade vid sitt möte den 9 juni kommissionen och medlemsstaterna att ytterligare öka sitt samarbete när det gäller utstationering av arbetstagare, bl.a. genom att direkt engagera arbetsmarknadens parter. En expertkommitté kommer att inrättas.

Det ska också uppmärksammas att Europaparlamentets utskott för sysselsättning och sociala frågor behandlat saken i ett betänkande i september i år, Bestridande av kollektivavtal inom EU (A6-0370/2008). Utskottets ordförande socialdemokraten Jan Andersson var rapportör i ärendet. Bakgrunden var domen i Laval-målet och ytterligare två domar i EG-domstolen. Detta utskott kom fram till att domarna visar att den befintliga lagstiftningen inte är tillräcklig för att skapa en balans mellan friheten att tillhandahålla tjänster och arbetstagarnas rättigheter. Åtgärder behöver vidtas för att göra nödvändiga ändringar i EU-lagstiftningen. Utstationeringsdirektivet behöver ses över, och de sociala klausuler som redan finns, däribland den s.k. Montiklausulen, bör sammanfattas i en social klausul i primärrätten eller i ett interinstitutionellt avtal. Betänkandet behandlades vid plenarsammanträde den 21 oktober 2008, och en resolution antogs dagen därpå. Parlamentet uppmanar kommissionen att utarbeta nödvändiga förslag som kan bidra till att förhindra motstridiga tolkningar av utstationeringsdirektivet i framtiden. En eventuell översyn av direktivet bör göras efter en grundlig analys på nationell nivå.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill koppla ihop frågan om konsekvenserna av Laval-domen med ratificeringen av Lissabonfördraget. Arbetsmarknadsutskottet tar avstånd från den tanken. Frågan om konsekvenserna av domen måste i det uppkomna läget i första hand lösas på hemmaplan i nära samarbete med arbetsmarknadens parter. Utskottet utgår från att utredningen tillsammans med parterna kommer att hitta nationella lösningar som är i linje med både den svenska modellen och EG-rätten.

Att konsekvenserna av Lavaldomen och de andra domarna också diskuteras på EU-nivån är positivt. På EU-nivån kan balansen mellan friheten att tillhandahålla tjänster och arbetstagarnas rättigheter hanteras i samtal och diskussion med de andra medlemsstaterna och genom utbyte av information. Utgångspunkten från svensk sida i dessa sammanhang bör enligt utskottet alltid vara att den svenska arbetsmarknadsmodellen försvaras.

När det gäller den särskilda frågan om omförhandling av utstationeringsdirektivet vill utskottet uttrycka mycket stor tveksamhet till att Sverige skulle ta initiativ till omförhandling. Ett krav på ”öppnande” av direktivet måste ställas mot risken att omförhandlingen inte alls leder i den riktning som Socialdemokraterna och Miljöpartiet ser framför sig. Resultatet kan bli det motsatta. Att frågan om en översyn av direktivet är väckt i Europaparlamentet talar ytterligare emot att Sverige skulle ta ett eget initiativ. Utskottet vill också peka på att Europaparlamentets resolution innebär att en eventuell översyn bör göras först efter en grundlig analys på nationell nivå – vilket är precis det som nu sker i Sverige.

I frågan om kravet på ett särskilt socialt protokoll eller en social klausul till Lissabonfördraget kan utskottet konstatera att fördraget har förhandlats färdigt och undertecknats av samtliga stats- och regeringschefer i EU. Rätifikationsprocessen är långt framskriden. Sverige bör inte medverka till att förhålla ett fördrag som det finns bred enighet om bland de europeiska länderna. Fördraget bidrar till att förbättra för arbetstagarna. Utskottet ser det som orealistiskt att i detta skede kräva att en ny klausul ska kopplas till fördraget. Dessutom finns det skäl att framhålla att fördraget i sig inte hindrar förutsättningarna för den svenska modellen med kollektivavtal och tydligt reglerad konflikträtt. Fördraget erkänner uttryckligen arbetsmarknadens parterers betydelse och respekten för deras självständighet. Att EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna blir rättsligt bindande genom Lissabonfördraget innebär dessutom att flera av de rättigheter som arbetstagare har på arbetsmarknaden lyfts fram.

Utskottet ser det inte heller som realistiskt att Sverige, som Vänsterpartiet föreslår, skulle kunna utverka ett juridiskt bindande undantag för den svenska kollektivavtalsmodellen med hänvisning till löften som skulle ha getts vid medlemskapsförhandlingarna 1994. Det bör i stället handla om att i varje enskild situation försvara den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Frågan om det finns skäl att ytterligare understryka de principer som uttrycks i den förutnämnda Montiklausulen i rådets förordning 2679/98 om den inre marknaden är väckt i Europaparlamentet. Något skäl för Sverige att agera enskilt kan inte anses föreligga.

Utskottet vill slutligen framföra följande. Det är positivt att det har tagits olika initiativ i EU med anledning av EG-domstolens domar. Ett bättre administrativt samarbete i utstationeringsfrågor mellan medlemsstaterna och en bättre tillgång till information om anställningsvillkoren både för de utländska tjänsteutövarna och för de utstationerade arbetstagarna kan bli ett användbart verktyg för att stärka skyddet av arbetstagarnas rät-

tigheter. Vad resolutionen i Europaparlamentet leder till återstår att se. Den processen ska i vilket fall inte påverka frågan om ratificering av Lissabonfördraget.

Arbetsmarknadsutskottets slutsats blir att ett godkännande av Lissabonfördraget inte bör villkoras på det sätt som Vänsterpartiet föreslagit och att det inte heller finns skäl att avvakta utredningen om Lavaldomen i enlighet med Miljöpartiets förslag. Detta innebär att motionerna U2 yrkandena 1 och 2 (v), U4 yrkandena 27 och 28 (mp) och A345 yrkandena 2 och 3 (v) bör avstyrkas.

Med anledning av Socialdemokraternas synpunkter på vad som bör beaktas efter det att Lissabonfördraget trätt i kraft vill utskottet framföra följande. I fråga om EG-domstolen kan det konstateras att reglerna om domstolens sammansättning inte ändras jämfört med nu gällande EG-fördrag. Domarna ska också fortsättningsvis utses av medlemsstaterna i samförstånd, efter nominering av respektive medlemsstat. Genom en ny artikel i EUF-fördraget inrättas en rådgivande kommitté som ska avge yttrande om kandidaternas lämplighet. Enligt bestämmelsen om inrättande av specialdomstolar som finns i EUF-fördraget gäller att specialdomstolar inrättas genom förordningar som ska antas enligt det ordinarie lagstiftningsförfarandet. I dag fattar rådet beslut med enhällighet efter Europaparlamentets yttrande.

Att domarna i EG-domstolen är lämpliga för sitt uppdrag och har de kunskaper som krävs för att döma i målen är en självklar förutsättning för arbetsmarknadsutskottet. Domstolen har en synnerligen betydelsefull roll genom att den lägger fast det närmare innehållet i gemenskapsrätten. Utskottet välkomnar därför den nya regeln att en rådgivande kommitté ska yttra sig om kandidaternas lämplighet. I vad mån en specialdomstol för arbetsmarknadsfrågor skulle innebära en garanti för att de nödvändiga kunskaperna finns framstår däremot inte som givet. Det ska också uppmärksammas att sådana specialdomstolar har till uppgift att pröva och avgöra vissa ärenden i första instans.

När det gäller Socialdemokraternas synpunkter i motion A387 (yrkandena 5 och 6) på hur regeringen bör agera mera allmänt inom ramen för EU-samarbetet kan utskottet instämma i vikten av att löne- och villkorsdumpning inte förekommer. Utskottet utgår från att regeringen kommer att försvara den svenska modellen men också betona att EG-rätten ska respekteras. Det bör inte komma i fråga att inom ramen för detta ärende uttala sig om när, var och hur detta lämpligen bör ske.

Sammanfattningsvis innebär det anförda att utskottet föreslår att motionerna U1 delvis (s), U258 (s) och A387 yrkandena 3–6 (s) avslås.

Stockholm den 28 oktober 2008

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Hillevi Engström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Hillevi Engström (m), Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Elisabeth Svantesson (m), Annika Qarlsso (c), Lars Lilja (s), Eva Flyborg (fp), Luciano Astudillo (s), Désirée Pethrus Engström (kd), Anna König Jerlmyr (m), Josefin Brink (v), Ann-Christin Ahlberg (s), Hans Backman (fp), Ulf Holm (mp), Sven Yngve Persson (m), Patrik Björck (s) och Reza Khelili Dylami (m).

Avvikande meningar

1. Avvikande mening (s)

Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Luciano Astudillo (s), Ann-Christin Ahlberg (s) och Patrik Björck (s) anför:

Vi socialdemokrater anser att Sverige ska ratificera Lissabonfördraget.

Vi välkomnar att EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna blir en del av fördraget och rättsligt bindande. Stadgan innehåller viktiga sociala rättigheter, inklusive fackliga rättigheter, vilka därigenom stärks inom EU och blir mer synliga. Dit hör bl.a. förhandlingsrätten och rätten till kollektiva åtgärder, rätten till information och samråd inom företaget och rätten till skydd mot uppsägning utan saklig grund. Det blir ett tydligare skydd för fackens rätt att vidta stridsåtgärder enligt nationella regler för att t.ex. hävda nationella kollektivavtal.

Ministerrådet och Europaparlamentet måste dock bli mer beslutskapabla för att inte fler beslut ska fattas av jurister som inte tar intryck av folkviljan och politiska beslut i Europa. Av rättighetsstadgan som blir juridiskt bindande framgår att konflikträtten faller under nationell praxis. Det innebär att möjligheterna ökar för att EG-domstolen väger in de nya starkare skrivningarna i sina framtida beslut. Men alldeles oavsett Lissabonfördraget måste regeringen driva de frågor som krävs för att stärka löntagarnas rättigheter i Sverige och i Europa.

Andra delar av fördraget som vi välkomnar är att rollen för den sociala dialogen mellan arbetsmarknadens parter erkänns, vilket bl.a. innebär att de fackliga rättigheterna stärks. En ny övergripande ”social” klausul införs som innebär att EU måste beakta krav som främjar hög sysselsättning, ett fullgott socialt skydd, kampen mot social utestängning m.m. Sammantaget förbättrar fördraget balansen mellan den inre marknaden och den sociala dimensionen av EU-samarbetet. Vi välkomnar också en ny text om att visa respekt för parternas självständighet och ta hänsyn till skillnaderna i nationella system, vilket är särskilt viktigt för länder vars arbetsmarknadsmodell bygger på kollektivavtal. Det är också positivt att även regler som har sitt ursprung i avtal mellan parterna ska kunna genomföras i EG-rätten och att parlamentet ska informeras när avtal har träffats som kommer att bli EU-regler.

Riksdagen står nu inför beslutet att godkänna Lissabonfördraget. Ett beslut av en sådan dignitet måste ha god förankring och stöd i de breda samhällslagren. Det krävs inte bara ett brett samförstånd i riksdagen, utan också en bred folklig förankring.

Efter EG-domarna i fallen Rüffert, Laval och Viking råder det ovisshet om vad som gäller vid förhandlingar om utländska entreprenader. Det påverkar relationen mellan arbetstagar och arbetsgivare i hela EU. En gemensam nämnare i målen är att företag har försökt använda sig av EG-rättsen

bestämmelser om fri rörlighet för att konkurrera med lägre lönekostnader på den inre marknaden. Detta har skapat stor oro bland Sveriges och Europas löntagare. Osäkerheten är stor om hur den svenska modellen med kollektivavtal för att reglera löne- och anställningsvillkor kan fungera för företag som kommer hit från andra länder. Den oro och ilska som följt har vuxit i styrka och riskerar att utmana det långsiktiga förtroendet för EU-samarbetet i Sverige. Detta ser vi allvarligt på.

Vi Socialdemokrater har därför vid ett flertal tillfällen för både statsministern och arbetsmarknadsministern framhållit vikten av att regeringen på olika sätt agerar för att stilla den oro som Lavaldomen väckt bland svenska löntagare. Vi har betonat hur viktigt det är att oron inte sprider sig och leder till en allmänt ökad misstro mot EU som skulle äventyra det breda stöd till ratificering av Lissabonfördraget som funnits tidigare. Vi har också visat på hur regeringen med enkla medel skulle ha kunnat bidra till att upprätthålla det breda stödet för fördraget, t.ex. genom att bestämma att den s.k. Lavalutredningen skulle redovisa sitt slutbetänkande innan beredningen av propositionen om Lissabonfördraget slutförts. Vi har också framhållit hur obalansen mellan EU:s ekonomiska och sociala dimension skulle kunna justeras i enlighet med initiativ som tagits i Europaparlamentet: Ett socialt protokoll kan klargöra balansen mellan den fria rörligheten och strejkrätten och rätten att teckna kollektivavtal. Utstationeringsdirektivet kan revideras så att likabehandling av löntagare garanteras.

Den moderatledda regeringen har dock valt att förhålla sig passiv till utvecklingen både i Sverige och på EU-nivå.

Regeringen har handlat som om detta inte vore en borgerlig regerings uppgift. Några initiativ för att stilla oron bland löntagarna har inte kommit. Vi anar dubbla budskap i regeringens retorik. Den oro som uttrycks i retoriken svarar inte mot något konkret och snabbt handlande. Regeringen har även visat en ovilja att agera på EU-nivå. Detta är mycket allvarligt.

I den uppkomna situationen siktar vi nu in oss på hur Sverige bör handla sedan Lissabonfördraget trätt i kraft och under ordförandeskapet andra halvåret 2009. Regeringen måste då bestämt ta avstånd från en utveckling i EU där löntagare ställs mot löntagare.

Vi socialdemokrater förutsätter att den svenska regeringen tar initiativ under Sveriges ordförandeskap till att lyfta in frågan om ett reviderat utstationeringsdirektiv och ett socialt protokoll på ministerrådets och Europeiska rådets möten. Fredrik Reinfeldt måste agera kraftfullt tillsammans med övriga medlemsstater i ministerrådet för att åtgärda de skador som EG-domstolens beslut inneburit. Som medlem i den trojka som ska leda ministerrådet har Sverige stora möjligheter att påverka utvecklingen i Europa. Det sociala protokollet ska ange att EU ska präglas av både ekonomisk och social utveckling och att grundläggande rättigheter har företräde framför ekonomiska intressen, detta för att åtgärda den obalans som uppstått mellan fri rörlighet och grundläggande rättigheter. Delar av utstationeringsdirektivet ska revideras så att det återigen blir ett minimidirektiv

som balanserar arbetstagarnas rättigheter och den fria rörligheten för tjänster. Regeringen måste vid alla tillfällen som ges verka inom EU för att undanröja hotet om löne- och villkorsdumpning och detta oavsett om sådana frågor står på den officiella agendan eller inte. Vid alla kommande toppmöten i EU bör regeringen på eget initiativ driva frågor om förstärkning av löntagarnas rättigheter i Sverige och Europa.

För EG-domstolen finns redan nu en möjlighet att inrätta specialdomstolar, vilket enligt det nya fördraget beslutas med kvalificerad majoritet och med medbeslutande för parlamentet. Vi anser att denna möjlighet bör tas upp så snart det nya fördraget är i kraft.

I enlighet med Europafackets förslag bör en särskild avdelning för arbetsmarknadsfrågor och arbetsrätt inrättas. Det är nödvändigt att EG-domstolen får tillräckliga kunskaper om arbetsrätt. Detta är också oumbärligt för att undvika ingrepp i de nationella systemen. I sammanhanget vill vi även uppmärksamma den nya regel som innebär att det sker en granskning i en kommitté av de personer som föreslås som domare i EG-domstolen.

Vi anser att det som anförts bör ges regeringen till känna. Det innebär att motionerna U1 i denna del och A387 yrkandena 3–6 bör tillstyrkas.

2. Avvikande mening (v)

Josefin Brink (v) anför:

Vänsterpartiets utgångspunkt är att den svenska ratifikationsprocessen bör avbrytas och att regeringen bör ta initiativ till vidare fördragsförhandlingar. Detta är för oss en konsekvens av resultatet av folkomröstningen i Irland.

Dessutom är den svenska arbetsmarknadsmodellen satt under hård press av EG-domstolen. Domen i det svenska Lavalfallet slår fast att låglönekonkurrens är acceptabel på EU:s inre marknad, medan fackliga stridsåtgärder för att kräva inhemska kollektivavtal betraktas som ett otillåtet marknadshinder. Detta betyder att ett och samma arbete har olika pris beroende på vilken nationalitet de arbetande har. Vi anser att detta strider mot själva grundidén med den svenska kollektivavtalsmodellen. Förutom Lavalmålet har ytterligare ett antal mål avgjorts av EG-domstolen under loppet av bara några månader. Utslagen pekar i samma djupt oroväckande riktning: När konflikter uppstår mellan löntagarnas rättigheter och den fria rörligheten på EU:s inre marknad förlorar löntagarna. Det är orimligt att EG-domstolen ska ha rätt att fatta beslut som innebär att fackliga rättigheter urholkas och att utrymmet ökar för svartjobb och skatteefffel.

Inför folkomröstningen om svenskt EU-medlemskap 1994 var frågan om den svenska kollektivavtalsmodellen avgörande för hur många röstade. Den dåvarande borgerliga regeringen lovade att Sverige i förhandlingarna om ett eventuellt medlemskap fått ”garantier” för att den svenska arbetsmarknadsmodellen skulle bestå. Vi kan nu konstatera att utgången i bl.a. Lavalmålet tydligt visat att dessa garantier inte hade något juridiskt värde.

Vänsterpartiet kräver därför att den svenska regeringen aktualiserar löftena från 1994 och ställer krav på EU att få giltiga garantier för att kollektivavtalsmodellen inte ska kunna överprövas av EG-domstolen. Det faktum att sådana löften utfärdades vid Sveriges inträde i EU borde vara argument nog för att kräva att detta verkligen gäller nu, när frågan ställts på sin spets.

Som framhålls i Vänsterpartiets motioner har Sverige nu också ett förhandlingskort att spela ut gentemot EU. En ändring av fördraget eller ett juridiskt bindande undantag i fördragstexten kan ge oss ett fullgott skydd mot den mycket politiska domstolen i Luxemburg. Sverige har ett unikt tillfälle att få till stånd ett sådant undantag som villkor för att godkänna fördraget.

I samverkan med de fackliga organisationerna, däribland Europafacket ETUC och andra som vill garantera grundläggande fackliga rättigheter i ett socialt protokoll i fördraget, skulle Sverige kunna kräva nationella undantag i enlighet med löftena från 1994 och ett övergripande skydd för fackliga rättigheter i fördraget. På det sättet skulle Sverige kunna både garantera den unika svenska kollektivavtalsmodellen och stärka löntagarnas rättigheter i hela EU.

Riksdagen bör alltså inte godkänna Lissabonfördraget innan ett juridiskt bindande undantag för den svenska kollektivavtalsmodellen finns med i ett reviderat förslag.

Det anförda bör ges regeringen till känna. Motionerna U2 yrkandena 1 och 2 och A345 yrkandena 2 och 3 bör tillstyrkas.

3. Avvikande mening (mp)

Ulf Holm (mp) anför:

Miljöpartiet de gröna anser att den svenska ratificeringen av Lissabonfördraget bör avbrytas mot bakgrund av att Irland i en folkomröstning sagt nej till fördraget. Miljöpartiet anser att Lissabonfördraget är ett steg i fel riktning för EU och skulle behöva en helt annan inriktning för framtidens utmaningar.

I den rättighetsstadga som nu blir juridiskt bindande finns ett antal grundläggande fackliga rättigheter som av vissa tolkas som en garant för fackliga rättigheter i EU och därmed också för "den svenska modellen" på arbetsmarknaden med kollektivavtal. Det är dock inte alls säkert. Vi konstaterar att stadgan nämligen inte ändrar det grundläggande förhållningssättet. Inte heller i andra delar i Lissabonfördraget ges det något ytterligare skydd för strejkrätten eller något skydd mot social dumpning.

I det uppmärksammade Laval-målet som avgjordes av EU:s domstol i december 2007 formulerades konflikten tydligt: Rätten att vidta fackliga stridsåtgärder är en grundläggande rättighet i EU-rätten som dock kan underkastas vissa begränsningar. De begränsningar som åsyftas i domen är givetvis det övergripande kravet på frihet för tjänster. Varken den nya stad-

gan eller Lissabonfördraget ändrar detta förhållningssätt. Utgången i Laval-målet hade blivit densamma av den enkla anledningen att EG-domstolen i sin rättspraxis redan tillämpar motsvarande rättighetsskydd som i stadgan.

Miljöpartiet anser därför att det hade varit önskvärt med ett besked från den svenska Lavalutredningen före ett svenskt avgörande om Lissabonfördraget för att få veta om det kan behövas ett juridiskt bindande protokoll med garantier för att säkerställa att den svenska modellen med kollektivavtalslösningar inte ska kunna överprövas av EG-domstolen.

Det är uppenbart att den svenska modellen med kollektivavtal får allt svårare att passa in i EU:s övergripande krav på frihet för tjänster. Ett sätt är att ändra på EU:s grundläggande krav i detta avseende, vilket kan vara rimligt men politiskt mycket svårt. Fram tills detta är gjort är det enklare att ändra de lagar i Sverige som genomfört EU:s aktuella direktiv och att i EU kräva förändringar av dessa direktiv.

Miljöpartiet har därför begärt att den svenska regeringen tar fram en ny svensk lag som säkrar fackens möjligheter att agera för lika villkor på arbetsmarknaden. Det är självklart att utländska företag som verkar i Sverige ska följa samma regler som svenska företag. Miljöpartiet kan inte acceptera att social dumpning får förekomma.

Miljöpartiet vill också ta upp frågan om den öppna samordningsmetoden. Den är positiv eftersom den bygger på mellanstatligt samarbete och utbyte av goda erfarenheter för att nå gemensamt uppsatta målsättningar. Det gör att nationella lösningar och tidigare prövade arbetsmodeller kan tillämpas, vilket innebär att ingen harmonisering av lagstiftning behövs.

Miljöpartiet vill dock uppmärksamma att det finns krafter i EU som nu vill skärpa samordningsmetoden så att den blir en metod att bakvägen på sikt försöka harmonisera lagstiftningen. Sverige måste klart och tydligt agera för att den öppna samordningsmetoden inte omformuleras till att bli en metod för att försöka överta behörigheten från medlemsstaterna.

Arbetsmarknadsutskottet anser att motion U4 yrkandena 14, 27 och 28 bör tillstyrkas.